

QORAQALPOQ MILLIY MADANIYATINING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Madaminova Nasiba Ikrom qizi

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

"Madaniyatshunoslik" 2 - kurs talabasi

neynamadaminova@gamil.com

+998944089920

Annotatsiya: Mazkur maqolada qoraqalpoq milliy madaniyatining shakllanish tarixi, uning o'ziga xos jihatlari, milliy qadriyatlari, urf-odatlarini, xalq og'zaki ijodi, musiqa va san'atdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy globallashuv jarayonida qoraqalpoq milliy madaniyatini asrab-avaylash va rivojlantirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: qoraqalpoq madaniyati, milliy qadriyat, folklor, an'ana, san'at, milliy meros, ma'naviyat, urf-odat.

Аннотация: В данной статье анализируются история формирования каракалпакской национальной культуры, её особенности, национальные ценности, традиции, устное народное творчество, значение музыки и искусства. Также рассматриваются вопросы сохранения и развития каракалпакской национальной культуры в условиях глобализации.

Ключевые слова: каракалпакская культура, национальные ценности, фольклор, традиции, искусство, национальное наследие, духовность.

Annotation: This article analyzes the history of formation of Karakalpak national culture, its specific features, national values, traditions, folklore, and the importance of music and art. It also highlights issues related to preserving and developing Karakalpak national culture in the context of globalization.

Keywords: Karakalpak culture, national values, folklore, traditions, art, national heritage, spirituality.

KIRISH

Har bir xalqning milliy madaniyati uning tarixiy taraqqiyoti, ma'naviy qadriyatlari va turmush tarzini aks ettiradi. Qoraqalpoq xalqi ham boy tarixiy merosga, o'ziga xos milliy madaniyatga ega xalqlardan biri hisoblanadi. Asrlar davomida shakllangan qoraqalpoq milliy madaniyati xalqning urf-odatlarini, marosimlarini, xalq og'zaki ijodi, musiqa san'ati, hunarmandchiligi va milliy kiyimlarida namoyon bo'ladi.

Qoraqalpoq milliy madaniyati Markaziy Osiyo xalqlari madaniyati bilan chambarchas bog'liq holda rivojlangan. Shu bilan birga, uning o'ziga xos jihatlari qoraqalpoq xalqining tarixiy hayoti, tabiiy muhit va turmush tarziga ham bevosita bog'liqdir. Bugungi globallashuv davrida milliy madaniyatni saqlash va yosh avlodga yetkazish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Qoraqalpoq xalqining madaniyati uzoq tarixiy jarayonlar davomida shakllangan. Tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, qoraqalpoq xalqi qadimiy turkiy qabilalar madaniy merosining davomchisi hisoblanadi^[1, 24-bet].

ASOSIY QISM

Xalqning asosiy mashg'uloti chorvachilik va dehqonchilik bo'lgani sababli, ularning turmush tarzi va madaniyati tabiat bilan uyg'un holda rivojlangan. Qoraqalpoq xalqining an'analari va urf-odatlarini xalqning ma'naviy hayotida muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, to'y marosimlarini, mehmondo'stlik, oilaviy qadriyatlar va kattalarga hurmat kabi fazilatlar qoraqalpoq xalqining milliy xarakterini ifodalaydi^[2, 41-bet].

Qoraqalpoq folklori xalqning ma'naviy boyligini namoyon etuvchi muhim manbalardan biridir. Xalq dostonlarini, ertaklar, maqollar va qo'shiqlar yosh avlodni tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etgan. Ayniqsa, "Qirq qiz", "Alpomish", "Maspatsha" kabi dostonlar qoraqalpoq xalqining qahramonlik ruhi va milliy dunyoqarashini aks ettiradi^[3, 57-bet].

Baxshichilik san'ati qoraqalpoq madaniyatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Baxshilar dutor yoki qobiz jo'rligida xalq dostonlarini kuylab, avloddan-avlodga yetkazganlar. Bu san'at turi xalqning tarixiy xotirasini saqlashda katta rol o'ynaydi. Qoraqalpoq milliy musiqasi xalqning ruhiy dunyosi va estetik qarashlarini ifodalaydi. Xalq qo'shiqlari, laparlar va termalar xalq hayoti bilan bog'liq mavzularni yoritadi. Qoraqalpoq musiqiy madaniyatida dutor, gijjak va qobiz kabi cholg'u asboblari keng qo'llaniladi^[4, 63-bet].

Shuningdek, qoraqalpoq raqs san'ati ham o'zining nafis harakatlari va milliy kiyimlari bilan ajralib turadi. Milliy raqslarda xalqning quvonchi, orzu-intilishlari va kundalik hayoti ifodalanadi. Tasviriy san'at va amaliy hunarmandchilik ham qoraqalpoq madaniyatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Ayniqsa, gilamdo'zlik, kashtachilik va yog'och o'ymakorligi xalqning estetik didini namoyon etadi ^[5, 72-bet].

Qoraqalpoq milliy kiyimlari xalqning madaniy merosini aks ettiruvchi muhim unsurlardan biridir. Ayollar kiyimlarida kashtado'zlik san'ati keng rivojlangan bo'lib, undagi naqshlar milliy ramzlarni ifodalaydi. Erkaklar kiyimlari esa sodda va qulayligi bilan ajralib turadi. Qoraqalpoq xalqining urf-odatlarida Navro'z bayrami, beshik to'yi, sunnat to'yi va nikoh marosimlari muhim o'rin egallaydi. Ushbu marosimlar xalqning birdamligi va ijtimoiy munosabatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi^[6, 38-bet].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qoraqalpoq milliy madaniyati xalqning tarixiy xotirasi va ma'naviy boyligini o'zida mujassam etgan noyob madaniy meros hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar va globalashuv jarayonlari ayrim milliy qadriyatlarining unutilishiga sabab bo'layotgan bo'lsa-da, davlat tomonidan madaniy merosni asrash va rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bugungi kunda qoraqalpoq milliy madaniyatini ommalashtirishda teatrlar, muzeylar, madaniyat markazlari va ta'lim muassasalari muhim rol o'ynamoqda. Ayniqsa, folklor

jamoalari va baxshichilik san'atini rivojlantirishga qaratilgan festival va tanlovlar yoshlarning milliy madaniyatga bo'lgan qiziqishini oshirmoqda.

Shuningdek, qoraqalpoq milliy madaniyatini ilmiy jihatdan tadqiq etish va uni xalqaro miqyosda targ'ib qilish ham muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Chunki milliy madaniyat xalqning o'zligini anglashida asosiy omillardan biri hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, qoraqalpoq milliy madaniyati xalqning ko'p asrlik tarixiy tajribasi, ma'naviy qadriyatlari va an'analarini o'zida mujassam etgan noyob madaniy merosdir. Xalq og'zaki ijodi, musiqa san'ati, milliy kiyimlar va urf-odatlar qoraqalpoq xalqining o'ziga xosligini namoyon etadi. Globallashuv sharoitida milliy madaniyatni asrab-avaylash, uni yosh avlodga yetkazish va zamonaviy texnologiyalar asosida targ'ib qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli qoraqalpoq milliy madaniyatini chuqur o'rganish va rivojlantirish kelajak avlod oldidagi muhim vazifalardan biridir.

Qoraqalpoq milliy madaniyatini rivojlantirish orqali xalqning tarixiy xotirasini saqlab qolish mumkin. Ayniqsa, yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda madaniy merosning ahamiyati juda katta. Milliy urf-odatlar va an'analar xalqning ma'naviy birligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, qoraqalpoq xalqining boy folklori va san'ati boshqa xalqlar madaniyati bilan o'zaro aloqalarni rivojlantirishda ham muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali milliy madaniyat namunalarini keng targ'ib qilish imkoniyatlari ortib bormoqda. Muzeylar, teatrlar va madaniyat markazlari faoliyatini yanada takomillashtirish milliy madaniyat rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotlar va xalqaro madaniy loyihalar orqali qoraqalpoq milliy madaniyatini dunyo miqyosida tanitish mumkin. Milliy

madaniyatni asrash va rivojlantirish har bir jamiyatning ma'naviy taraqqiyoti uchun muhim omillardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirboyev M. Qoraqalpoq xalqining madaniyat tarixi. - Nukus: Fan, 2018. - 156 bet.
2. Allaniyazov Q. Qoraqalpoq xalqining urf-odatları. - Toshkent: O'zbekiston, 2019. - 132 bet.
3. Seytov S. Qoraqalpoq folklori va dostonchiligi. - Nukus: O'zbekiston, 2017. - 145 bet.
4. Yusupov A. Milliy musiqa va san'at asoslari. - Toshkent: Fan, 2020. - 174 bet.
5. Pirnazarov N. Qoraqalpoq amaliy san'ati. - Nukus: Fan, 2016. - 120 bet.
6. Qurbonboyev T. Milliy qadriyat va an'analar. - Toshkent: "Ma'naviyat," 2021. - 148 bet.